ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಟ | ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಆಟಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ

ರಾಜಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್

'ಸಮನ್ವಯ (ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂಥದ್ದು)' ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಲೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪಿಹೆಚ್‌ಡಿಗಾಗಿ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ 1999ನೇ ಇಸವಿಯ ಸಮಯವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಆ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಮಾಮೂಲಿ ಶಾಲೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಟ್ಟಡವಿರುವ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು 'ಸಮನ್ವಯ (ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂಥದ್ದು)' ಶಾಲೆಗಳು ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟ ಹಾಗೂ ಆಟದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳ ವಿಶೇಷಚೇತನರಲ್ಲದ ಸೋದರರು ಹಾಗೂ ಸ್ನೇಹಿತರು ವಿಭಾಗದ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ತಮ್ಮ ಸೋದರರನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಹಾಗೂ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಆಟದ ಮೈದಾನದೆಡೆಗೆ ಓಡುವುದನ್ನು ನಾನು ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಓಡಲು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರೂ, ಅವರಲ್ಲಿ ನಗು, ಸಂತಸದ ಉದ್ಗಾರ, ಸಲಿಗೆ, ಬೆಚ್ಚಗಿನ ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ಅನುಭೂತಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿನ ಆಟದ ಸಮಯ ಮುಗಿದ ನಂತರ ಕಾಣಬರುತ್ತಿದ್ದ ನೋಟ ದುಃಖಕರವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳು ತರಗತಿ ಕೊಠಡಿಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಲು ಸಿದ್ಧವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸೋದರ / ಸೋದರಿಯರು ಕೆಲಕಾಲ ಅವರೊಟ್ಟಿಗೆ ಕುಳಿತು ಸಂತೈಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿಕ್ಷಕರು ಸಮಾಧಾನಿಸುವಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹುತೇಕ ಮಕ್ಕಳು ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದುದು, "ನಾನು "ಆ" ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಯಾವಾಗ?" (ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಯ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ). ವ್ಯಾಕುಲತೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರತಿದಿನ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಏಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆಂದರೆ: ವಿಶೇಷಚೇತನ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಕ್ಕಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಓದುವುದು ಹಾಗೂ ಆಟವನ್ನು ಆಡಬಲ್ಲರೇ? ಯಾವಾಗಲೂ ಮಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರ ಏಕೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಶಾಲೆ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯವು ಎಂದಾದರೂ ಮಕ್ಕಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಮತ್ತು ತಮ್ಮನ್ನು "ಎಲ್ಲಾ" ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆಯೇ? ಈಗಾಗಲೇ 2 ದಶಕಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಕಳೆದಿದೆ ಮತ್ತು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಮುಂಗಾಣ್ಕೆಯನ್ನು ನಿಜವಾಗಿಸುವತ್ತ ಆಶಾಕಿರಣ ಮೂಡಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಎಳೆಯ ಮಕ್ಕಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವು, ಶಾಂತಿಯುತ ಹಾಗೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟಕ. ಕುಟುಂಬ, ಸಮವಯಸ್ಕರು, ಶಾಲೆ, ಮಾಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಅಂತರ್ಜಾಲ, ಸಮುದಾಯಗಳು ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯನೀತಿಗಳು ಮಕ್ಕಳ ದೈಹಿಕ, ಬೌದ್ಧಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ-ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಬದಲಾಗುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಹಲವು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯ, ಪೋಷಣೆ, ಸುರಕ್ಷತೆ ಮತ್ತು ಪಾಲನೆಯ ಮೂಲಭೂತ ಅಂಶಗಳನ್ನು ರಾಜಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಹೊರತಾಗಿಸುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಹಿಂಸೆಯು ಅವರನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿದೆ. ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಕರ್ತೃತ್ವ ಹಾಗೂ ಪುಟಿದೇಳುವ ಗುಣದಿಂದ ಮೇಲೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬಾಲ್ಯದ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ, ಕಳೆದ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವು ಕಾರ್ಯನೀತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಉಪಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಚಾಲನೆಗೆ ತರಲಾಗಿದೆ. ಸಾರ್ವತ್ರೀಕರಣ, ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಳಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಹಲವು ಚರ್ಚೆಗಳು ಹಾಗೂ ವಾದ-ವಿವಾದಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲನೆ, ರಕ್ಷಣೆ, ಉಳಿವು ಮತ್ತು ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪರಾಮರ್ಶನ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ. ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣದ ಜೊತೆಗೆ ಆಟವೂ ಕೂಡ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ: ಏಕೆಂದರೆ, ಈ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಮನುಷ್ಯತ್ವ, ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಕರ್ತೃತ್ವ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಆಳವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮಕ್ಕಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವ ಗುರಿಯನ್ನು ಸರಾಗಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯನೀತಿಗಳಿದ್ದರೂ, ಹಲವು ಮಕ್ಕಳು ಆಟದಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ.

ಈ ಲೇಖನವು ವೈಕಲ್ಯಗಳಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಆಟದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಿದೆ. ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯದ ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಆಟದ ಪ್ರಯೋಜನ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಇರುವ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎರಡನೇ ವಿಭಾಗವು ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಕಾರ್ಯನೀತಿಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೂಪರೇಖೆಯನ್ನು ನೀಡಲಿದೆ ಮತ್ತು ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಆಟದ ಮೈದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಗೆ ನಡೆದ ಕೆಲವು ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಿದೆ. ಕೊನೆಯದಾಗಿ, ದೇಶದ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಆಟವನ್ನು ಪೋಷಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ವಿಸ್ತೃತ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿರುವ ಪಾಲುದಾರರು ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಮುಂದಾಗಬೇಕೆಂದು ಕರೆಕೊಡುತ್ತದೆ. ಲೇಖನವು ಅಂಗ-ವೈಕಲ್ಯವನ್ನು ವಿಶೇಷಚೇತನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹಕ್ಕುಗಳ ಕಾಯ್ದೆ ((Rights of Persons with Disabilities Act -RPWD) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ, 2016) ಯನ್ವಯ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ; ವಿಶೇಷಚೇತನ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ದೀರ್ಘಕಾಲ ದೈಹಿಕ, ಮಾನಸಿಕ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಇಲ್ಲವೇ ಸಂವೇದನ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದೋಷವಿರುವ ಹಾಗೂ ಇದರಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಅಡೆತಡೆಯುಂಟಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಆತನನ್ನು ವಿಶೇಷಚೇತನ ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಕ್ರೀಡೆ ಎಂದರೇನು?:

ಆಟವು ಮೌಲ್ಯಯುತ ಹಾಗೂ ಸಂತಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂತಹ ಒಂದು ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಅದು ತಮಾಷೆಯ, ಉತ್ಸಾಹದ, ತನ್ನಿಂತಾನೇ ನಡೆಯುವ, ನಮ್ಮಿಂದಲೇ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೂ

ಉದ್ದೇಶರಹಿತ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು, ಅದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಕಲಿಸದೆಯೇ ಕಲಿಯುತ್ತಾರೆ (ಪಿಯಾಜೆ, 2007). ಮಕ್ಕಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವಾದ 'ಆಟಕ್ಕಾಗಿ ಆಟ' ಎನ್ನುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಇದು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಆಟವು ಬಾಲ್ಯದ ವಿವರಣೆಯೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾ ಬೆಸಿಯೋ (2017) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ಮಕ್ಕಳು ಅದಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವ ಸಮಯ, ಆಟವಾಡುವಾಗ ಆತನ / ಆಕೆಯ ಗಮನ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುವಲ್ಲಿನ ತೀವ್ರತೆ, ಈ ಚಟುವಟಿಕೆ ದೃಗ್ಗೋಚರವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿಸುವ ಭಾವನೆಗಳ ಸಮಗ್ರತೆ, ವಯೋಮಾನದಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅದು ತೋರಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಸ್ಥಾಪಕತೆ, ಪರಿಸರದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು, ಜೊತೆಗಾರರು ಹಾಗೂ ಅಡೆತಡೆಗಳು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯುಗ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ಅದು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಡೆಯುವಿಕೆ ಇದೆಲ್ಲ ಗುಣಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾಲವಾದ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಟಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡಿದೆ (ಸ್ವರಭಾರ ಮೂಲದಲ್ಲೇ ಇದೆ)". ಆಟವು ಮಗುವಿನ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮಗು ಇರುವ ಭೌಗೋಳಿಕ ನೆಲೆಗಳು, ಇತಿಹಾಸಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಅದನ್ನು ರೂಪುಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಆಟವು ಮಗುವಿನ ಆರೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಒಳಿತಿಗೆ ನೆರವಾಗುವ ಸರಣಿಯೋಪಾದಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕುಟುಂಬದ ಗೋಡೆಗಳೊಳಗೆ ಆರಂಭವಾದ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಂತಸದ ಮೂಲವಾದ ಕ್ರೀಡೆಗಳು, ಸಮುದಾಯದ ಆಟದ ಮೈದಾನ ಅಥವಾ ಉದ್ಯಾನಗಳನ್ನು ತಲುಪುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹಾಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಕಲಿಕೆಗೆ ನೆರವಾಗುವ ಸಂಧಾನ ಸಾಧನವಾಗಿಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳು, ಉದ್ದೇಶ, ಆಸೆಗಳು ಹಾಗೂ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲಿದ್ದು, ಆಟವಾಡಲು ಇಷ್ಟ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳು ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಆಟ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ (ಜೀನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಮಾಗೀ, 2012). ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಬಹುತೇಕ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮನೆ ಅಥವಾ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಕ್ರೀಡೆಯೇ ಏಕೈಕ ಅವಕಾಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಾಲೆಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಆಟದ ತಾಣ (ಉದ್ಯಾನಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಟದ ಮೈದಾನಗಳು) ಗಳನ್ನು ವೈಕಲ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ರೂಪಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಟದ ಮೈದಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಾವಕಾಶವಿಲ್ಲದ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು, ತರಬೇತಿ ಪಡೆದ ಮೇಲುಸ್ತುವಾರಿಗಳ ಕೊರತೆ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮುಕ್ತ ಆಟದ ಸಮಯವನ್ನು ನೀಡದೆ ಇರುವುದು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ವಿರೋಧಿಸುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಆಟದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಸಮಯವನ್ನು ಬದಲಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ವಿಶೇಷ ಶಾಲೆಗಳು ಎದುರಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸವಾಲುಗಳಾಗಿದ್ದು, ಇದರಿಂದ ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಟದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆ ಪ್ರವೇಶಾವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಮಕ್ಕಳ ಆಟಕ್ಕೆ ಇರುವ ಮಿತಿಗಳ ಮೂಲಗಳು ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿವೆ: ಮೊದಲಿಗೆ, ಮಕ್ಕಳ ಆಟದ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಂಶಗಳು; ಸ್ಥಳಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ, ಆಟಿಕೆಗಳು, ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು, ಗೊಂಬೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಟದ ಸಾಧನಗಳ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಇರಬಹುದು ಅಥವಾ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಇಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಪೋಷಕರು, ಇನ್ನಿತರ ವಯಸ್ಕರು, ಶಿಕ್ಷಕರು, ಸಹಪಾಠಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನೀತಿ ರೂಪಿಸುವವರು ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳು ಆಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮತ್ತು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ಅಥವಾ ಮಾಡಬಾರದು ಎನ್ನುವ ಕುರಿತು ಹೊಂದಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಚಾರಗಳು ಹಾಗೂ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳು. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಂಶಗಳು; ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಆಟವನ್ನು ಆಡಲಾಗದ, ಇಲ್ಲವೇ ಆಟವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲಾಗದ ಸ್ಥಿತಿ, ಆಯಾಸ, ಸಹಪಾಠಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಂವಹನ ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯ. ಇವು ದೇಹದ ಆಕಾರ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿನ ವೈಕಲ್ಯದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವಂಥಹವು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳ ಜೊತೆಗೆ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪೋಷಕರು, ಶಿಕ್ಷಕರು ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಶಿಕ್ಷಕೇತರ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಕ್ಷಮತೆ ಬೇರೆಯದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ, ಆಟಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಾವಕಾಶವು ಬರೀ ವಿನ್ಯಾಸ ಅಥವಾ ರೂಪರೇಷೆಯ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲ; ಬದಲಾಗಿ, ಮಕ್ಕಳ ಕ್ರೀಡೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಾನಾ ಭಾಗಿದಾರರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸಂಕೀರ್ಣ ಎರಕದಲ್ಲಿದೆ. ಹಲವು ವಿಧದ ವೈಕಲ್ಯ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಅನುಭವಗಳಿರುವುದರಿಂದ, ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಆಟದ ಸ್ಥಳಾವಕಾಶವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು ಸವಾಲಿನ ಕೆಲಸವಾಗಿರಲಿದೆ. ಅಂಥ ಹಂತವನ್ನು ತಲುಪಲು ಅಪಾರ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ: ಆದರೆ, ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಆಟದ ಸಕಾರಾತ್ಮಕ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿದರೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಕಲ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ನಡುವಿನ ಆಟವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಆಟ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಇದು ವಿಶೇಷಚೇತನವಿರುವ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಕ್ಕಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಆಡುವ, ಅಡೆತಡೆಗಳಿಗೆ ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಗೀಕಾರಾರ್ಹತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ (ಜೀನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಮಾಗೀ, 2012). ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಗುಣ-ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು ಹೊಮ್ಮುತ್ತವೆ: ಮೊದಲಿಗೆ, ವಿಶೇಷಚೇತನವಿರುವ ಮತ್ತು ಇತರ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಟದ ಹಕ್ಕು ಇದೆ ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಆಟವಾಡಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ ಎನ್ನುವ ತಾತ್ವಿಕ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಚೌಕಟ್ಟು(ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಇಲ್ಲವೇ ಸಮುದಾಯ ಅಥವಾ ಕುಟುಂಬ) ನೆಟ್ಟಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಹಾಗೂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರೀಡಾ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಖಾತ್ರಿಗೊಳಿಸುವ ಸ್ಥಳಾವಕಾಶವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಸಮಾಜದ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಆಟದ ತಾಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ನಡವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಇಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ

ಫಲಿತಾಂಶಗಳನ್ನು ಅದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ. ಇದು ಮಕ್ಕಳ ಒಳಿತನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟು-ಕೊಂಡು ಸಾಮಾಜಿಕ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ (social inclusion) ಹಾಗೂ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಎಡೆಗಳ (democratic spaces) ನಿರ್ಮಾಣ ಘಟಕಗಳಾದ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಸಂಬಂಧಗಳ ಮತ್ತು ಸಂವಹನದ ಲಾಭವನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತದೆ.

ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಕ್ರೀಡಾ ತಾಣಗಳು ಮಕ್ಕಳು, ಕುಟುಂಬಗಳು, ಶಾಲೆಗಳು ಹಾಗೂ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಸಕಾರಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿಸುವುದರಿಂದ, ಅವು ಉತ್ತಮ ಎಂದು ಕೇಸಿ (2010) ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಡುವೆ ಸಾಮ್ಯತೆಗಳು ಹಾಗು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಇದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ರವಾನಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ತಾವೂ ಒಳಗೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ (ಸಹಪಾಠಿಗಳ ಉತ್ತೇಜನ, ಸ್ಫೂರ್ತಿ, ಕುತೂಹಲ ಹಾಗೂ ಪ್ರಚೋದನೆಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮೂಲ). ಕುಟುಂಬಗಳು ವಿವಿಧ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಇನ್ನಿತರ ಕುಟುಂಬಗಳೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸುವ ಸಂವಹನದಿಂದ ಜೀವನದ ಗುಣಮಟ್ಟ ಸುಧಾರಿಸುತ್ತದೆ. ಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಭಾವನೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವವೆಂದರೆ, ವೈಕಲ್ಯವಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ಇಂಥ ಸಾಮಾಜಿಕ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಆಟ ಇಲ್ಲವೇ ವಿನೋದವನ್ನು ಅದರಷ್ಟಕ್ಕೆ ನೋಡಬಹುದಲ್ಲದೆ, ಅವರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ವರ್ತನೆ, ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಾರ್ಗ ಎಂದು ನೋಡಬೇಕಿಲ್ಲ (ಬೆಸಿಯೋ, 2017).

ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಕ್ರೀಡೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸುವತ್ತ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು:

ಕಾರ್ಯನೀತಿ ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶಗಳು:

2011ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ 26,810,557 ವಿಶೇಷಚೇತನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿದ್ದು, ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಚೇತನರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.2.21. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಮಾಣ (0-19 ವಯೋಮಾನದವರು) 7,864,636. ಇವರಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಹಾಜರಾಗುತ್ತಿರುವವರು ಕೇವಲ ಶೇ.61 (2011ರ ಜನಗಣತಿ). ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ವಿಚಾರವು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ದೇಶದ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯನೀತಿ ಹಾಗೂ ಶಾಸನಾತ್ಮಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾರ್ಯನೀತಿಗಳು ಕಳೆದ ಮೂರು ದಶಕದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದ ನೀತಿ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ನೀಡಿವೆ. ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕುಗಳ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಹಾಗೂ ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆ, ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಆಟ ಮತ್ತು ಮನರಂಜನೆ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆ (ವಿಧಿ 31: ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆ,1989). ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕುಗಳ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯು ಶಾಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥವು ಸೇರಿದಂತೆ ಆಟ, ಮನರಂಜನೆ, ವಿರಾಮ ಹಾಗೂ ಕ್ರೀಡಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿತರ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶ ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ (ವಿಧಿ 30, ಖಂಡ5 ಡಿ; ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆ, 2006). ಇವೆರಡನ್ನೂ ಭಾರತ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದೆ.

ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಾಲೆಗಳ ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಉಚಿತ ಹಾಗೂ ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಖಾತ್ರಿಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ದೃಷ್ಟಕೋನವನ್ನೇ ಬದಲಿಸಿದ ಕಾನೂನು ಉಚಿತ ಹಾಗೂ ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಕ್ಕು (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಕಾಯಿದೆ, (ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ-2012). ಆರ್‌ಪಿಡಬ್ಲ್ಯುಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯು ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡೆಗಳು ಹಾಗೂ ಮನರಂಜನೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಇರಬೇಕು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳು ಲಭಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಅಧ್ಯಾಯ1 (ವಿಭಾಗ 2, (ಝಡ್ ಇ) ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವಿನ್ಯಾಸದ ಆಲೋಚನೆಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ: ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ, ಪರಿಸರಗಳು, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಹಾಗೂ ಸೇವೆಗಳು ಯಾವುದೇ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಅಥವಾ ತಜ್ಞತೆಯ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಷ್ಟು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪಯೋಗವಾಗುವಂತೆ ಇರಬೇಕು. ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವಿನ್ಯಾಸ ಕಲಿಕೆ Universal Design Learning - UDL) ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಬೋಧನಾ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಹಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಕ್ರೀಡಾ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. 2018ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದ ಸಮಗ್ರ ಶಿಕ್ಷಾ ಅಭಿಯಾನವು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯು ತನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಚೌಕಟ್ಟು ದಾಖಲೆಯ ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯ 'ಇನ್‌ಕ್ಲೂಷನ್ ಆಫ್ ಚಿಲ್ಡ್ರನ್ ವಿತ್ ಸ್ಪೆಷಲ್ ನೀಡ್ಸ್ ಇನ್ ಎಜುಕೇಷನ್' ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ. "ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳು ಹಾಗೂ ಯುವಜನತೆಗೆ ಸಮನ್ವಯಗೊಂಡ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಾವಕಾಶ ಇರಬೇಕು ಮತ್ತು ಅವರ ಹಾಜರಾತಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ" (ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ, 2018. ಪುಟ 61). ಇನ್ನೊಂದು ಉದ್ದೇಶವೇನೆಂದರೆ, ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದು. ಇದರಿಂದ ವೈಕಲ್ಯಗಳಿರುವ ವಿಶೇಷಚೇತನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲೆಯ ತರಗತಿ ಕೊಠಡಿಗಳು, ಪ್ರಯೋಗ-ಶಾಲೆಗಳು, ವಾಚನಾಲಯ ಹಾಗೂ ಶೌಚಗೃಹಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಾವ-ಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಆಟದ ಮೈದಾನಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆಟದ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೈಕಲ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿ ಕುರಿತ ಯುನೆಸ್ಕೋದ ಇತ್ತೀಚಿನ (2018) ಸಮಗ್ರ ವರದಿಯ ಮುಖ್ಯ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕ್ರೀಡೆಗಳು ಅಥವಾ ಮನರಂಜನೆ ಅಥವಾ ಆಟ ಇಲ್ಲವೇ ಆಟದ ಮೈದಾನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಾಗೂ ಶಾಲಾ-ಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆಟದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಂಶೋಧನೆ ಗುರುತಿಸಿದ್ದರೂ, ಸಮನ್ವಯ ಶಾಲಾ ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಡೆತಡೆಗಳು ಹಾಗೂ ಶಿಫಾರಸುಗಳು ಅಥವಾ ಆಟವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಶಿಕ್ಷಣದ ಒಚಿದು ಕಾರ್ಯತಂತ್ರವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿಲ್ಲ.

ಹಲವು ನೀತಿ ನಿರೂಪಣಾ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ದ್ವಂದ್ವಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಬುನಾದಿ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತಾ ಹಂತಗಳ ತರಗತಿ ಕೊಠಡಿಯ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಟವನ್ನು ಒಚಿದು ಕಾರ್ಯತಂತ್ರವಾಗಿ ಬಳಸಬೇಕೆಂದು ಶಿಕ್ಷಣದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾರ್ಯನೀತಿ(2020) ಸಲಹೆ ನೀಡಿದೆ. ವಾಕ್ಯ 6.10 ರ ಪ್ರಕಾರ: 'ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳು ಬುನಾದಿ ಹಂತದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಉನ್ನತ

ಶಿಕ್ಷಣದವರೆಗೆ ನಿಯತ ಶಾಲಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಶಕ್ತಿ ಅನುಕೂಲಿಸಲಾಗುವುದು'. ಎನ್‌ಇಪಿ (2020) ಅನ್ವಯ SARTHAK (ಸ್ಟೂಡೆಂಟ್ಸ್ ಆಂಡ್ ಟೀಚರ್ಸ್ ಹೋಲಿಸ್ಟಿಕ್ ಅಡ್ವಾನ್ಸ್‌ಮೆಂಟ್ ಥ್ರೂ ಕ್ವಾಲಿಟಿ ಎಜುಕೇಷನ್) ಅನುಷ್ಠಾನ ಚೌಕಟ್ಟು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ, ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯ / ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರ ಅಗತ್ಯಗಳೇನು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಈ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆಯು ಕಲೆ, ಕ್ರೀಡೆಗಳು ಹಾಗೂ ವೃತ್ತಿಪರ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬೇಕು. ಆಟ-ಆಧಾರಿತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗಾಗಿ ಹಾಲಿ ಇರುವ ಬಾಲಭವನಗಳನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸಬೇಕು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಶಾಲಾ ಕ್ಲಸ್ಟರ್‌ನಲ್ಲಿ ಏಕತ್ರಗೊಳಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಂಡಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಚೇತನ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ತರಲು ಇದೊಂದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಅವಕಾಶ ಆಗಲಿದೆ. ಆಟ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕುಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು ಹಾಗೂ ಅವಿಭಾಜ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಟಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡಲು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಬೇಕಿದ್ದು, ಇದಕ್ಕೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಬೇಕಿದೆ.

ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ನೇತೃತ್ವದ ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶಗಳು:

ಇಚಿಥ ಕಾರ್ಯನೀತಿಗಳ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ, ಭಾರತವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳಲು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನಾಗರಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘಟನೆಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಪೋಷಕರ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಹಲವು ಚಳುವಳಿ ಹಾಗೂ ಉಪಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿವೆ. ಇಂತಹ ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನವು ಬೆಂಗಳೂರು ಮೂಲದ ಕಿಲಿಕಿಲಿ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಯದ್ದಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಆಡುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಡುವ, ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ರೀಡಾಂಗಣಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು ಕಿಲಿಕಿಲಿಯ ಉದ್ದೇಶ. ಇದನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು ಕಿಲಿಕಿಲಿಯು ಎರಡು ವಿಧದ ಭಾಗೀದಾರರನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ- ಒಂದು ಕಡೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಆಡಳಿತ ಹಾಗೂ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಪೋಷಕರು, ಸ್ವಯಂಸೇವಕರು, ವಿಶೇಷಚೇತನರ ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ನಾಗರಿಕ ಗುಂಪುಗಳು, ನಿವಾಸಿಗಳ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ವಿಶೇಷ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಾಲೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಈವರೆಗೆ ಆರು ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಎಂಟು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಆಟದ ಅಂಗಳಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಆಟದ ಅಂಗಳಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷಚೇತನ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ತರುವ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ ಕಾರ್ಯ-ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕ್ರೀಡಾಂ-ಗಣಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವಾಗಲೇ, ಕೆಲವು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಕಿಲಿಕಿಲಿ ರೂಪಿಸಿತ್ತು. ಮಕ್ಕಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಟದ ಸಾಧನದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು ಬೇಕಾದ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ವಿಸ್ತೃತ ಕೈಪಿಡಿಯೊಂದನ್ನು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿತ್ತು. ಆಟದ ಅಂಗಳಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಕ್ಕಳು ಹಾಗೂ ಪೋಷಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಕೈಪಿಡಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮತಿ ಕವಿತಾ-ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರ ಪ್ರಕಾರ (ಲೇಖಕಿಯ ಜೊತೆಗೆ ದೂರವಾಣಿ ಸಂಭಾಷಣೆ), ಈ ಕೆಲಸದ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ನಾನಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮನಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾದದ್ದು. ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ತಾಣಗಳನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ತೀವ್ರ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸಿದರು ಮತ್ತು ತಾವೇ ಮುಂದಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಒತ್ತಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಕಿಲಿಕಿಲಿ ಗುಂಪನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿದರು. ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಲಾರದ ಶಿಶುಗಳೆಂದೂ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಯಿದ್ದು ಮಾನಸಿಕ ರೋಗ ಲಕ್ಷಣ ಇರುವವರೆಂದು, ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರಿಸಬೇಕಾದವರೆಂದು ಪರಿಹಾರದ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಪರಿಗಣಿಸುವ ಮನಸ್ಥಿತಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿರುವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಮಕ್ಕಳ ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ನೇರ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥರು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವುದು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿನ ಪ್ರಗತಿಯ ಸೂಚಕ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಸಮನ್ವಯ ಶಾಲೆಗಳ ಮಾನದಂಡಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹಾಲಿ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಆಟದ ಮೈದಾನಗಳು ಹಾಗೂ ತರಗತಿ ಕೊಠಡಿಗಳನ್ನು ಮರು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿ, ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಖಾತ್ರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಸ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಆರಂಭದ ಹಂತದಲ್ಲೇ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಟದ ಅಂಗಳಗಳ ಕುರಿತು ಕಿಲಿಕಿಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದ ಕೈಪಿಡಿ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಸೂತ್ರಗಳ ಪೂರ್ವಭಾವಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯು ಶಾಲಾ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಹಲವು ಕಲಿಕೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ, ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಸಮಾನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು-ಸಮಾನತೆಯ ಖಾತ್ರಿ, ನಾನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳು ಸಮೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳು-ವಯಸ್ಕರ ಒಕ್ಕೂಟವಾದ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ "ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ" ನಂಬಿಕೆ, ಅನುಭೂತಿ ಮತ್ತು ಅನುಕಂಪವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವುದು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಕರು ಸಾಮಾಜಿಕ-ಸ್ಥಳೀಕ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಹಾಗೂ ಶಾಲೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸುವ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮರುಸಂಯೋಜನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಶಾಲೆಗಳು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಕ್ರಿಯೆ ಹಾಗೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಹುತ್ವ ಮಾರ್ಗಗಳ ಯೋಜನಾ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಯುಡಿಎಲ್ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಬಳಸಬಹುದಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಕಲಿಕೆಯನ್ನು ಖಾತ್ರಿಗೊಳಿಸಬೇಕಿದೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯದಾಗಿ, ಶಾಲೆಗಳು ಆಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರವೇಶಾವಕಾಶವನ್ನು ಸಾಂಸ್ಥೀಕರಿಸಬೇಕಿದೆ. ಐದನೆಯದಾಗಿ, ಸಮುದಾಯದ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಪೋಷಕರೊಂದಿಗೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಿ, ಆ ಮೂಲಕ ಸಮನ್ವಯತೆಯ ಕಾಣ್ಕೆ ಸುಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ಶಾಲೆಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳಾವಕಾಶವನ್ನು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವಾಗ, ಅವರ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಆಲಿಸಬೇಕು ಹಾಗೂ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಬೇಕು.

ಭವಿಷ್ಯದೆಡೆಗಿನ ನೋಟ

ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಖಾತ್ರಿಪಡಿಸುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಹಳ ದೂರ ಕ್ರಮಿಸಿದೆ. ಒಂದು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಆಚರಣೆಯಾಗಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯು ಸೂತ್ರ ಬದ್ಧವಲ್ಲ. ಅದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸನ್ನಿವೇಶದ

ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಆಚರಣೆ ಹಾಗೂ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತದೆ. ಸಮ್ಮತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯ ನಿರಂತರತೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಅದು ಮನೋರಂಜಕತೆಯ ಮಾತುಗಳ ಆವರಣದಿಂದ ಹೊರಬರಬಲ್ಲದು. ಕಾರ್ಯನೀತಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜಾಗೃತಿ ಮತ್ತು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗಳು, ಸಂಶೋಧನೆ, ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಪೋಷಕರ ಸಂಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದ ಬಹುತೇಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಾಂಗಣದ ವಿನ್ಯಾಸ ಎನ್ನುವುದು ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಮುಗಿದ ನಂತರದ ಆಲೋಚನೆ ಹಾಗೂ ಮೂಲಸೌಲಭ್ಯ ಅವಶ್ಯಕ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಗುರುತು ಹಾಕಲು ಬೇಕಾದ ಒಂದು ಅಂಶ ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ, ಹಿಂದಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳಿಂದ ಆಟದ ಮೈದಾನಗಳು ಸ್ಥಳ, ಸಾಧನ, ಭಾವನಾತ್ಮಕತೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ನಡುವೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಸಾಮಾಜಿಕ-ಸ್ಥಳೀಕ ಒಳಗೊಳ್ಳು-ವಿಕೆಯನ್ನು ಗುರಿಯಾಗುಳ್ಳ ಕ್ರೀಡಾಂಗಣಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಮಾನದಂಡಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ವಿಶೇಷಚೇತನರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕ್ರೀಡಾ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಾಲೆಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಯುನಿಸೆಫ್, ಸಮರ್ಥ್ಯಂ ಹಾಗೂ ಅಕ್ಸೆಸ್ಸಿಬಲ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕ್ಯಾಂಪೇನ್ 2016ರಲ್ಲಿ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಪಟ್ಟಿಯೊಂದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದೆ. ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಕ್ರೀಡಾ ತಾಣಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಅನುಭವವಿರುವ ಕಿಲಿಕಿಲಿ ಹಾಗೂ ಗುಡ್‌ಗುಡಿಯಂತಹ ಸಂಘಟನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವವು ಹಾಲಿ ಹಾಗೂ ಹೊಸ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಲಿದೆ. ಇಂತಹ ಆಟದ ತಾಣಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲು ಈ ಸಂಘಟನೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ಸಂಘಟನೆಗಳ ಕೆಲಸದ ಪ್ರಸಾರದಿಂದ ಇಂತಹ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪುನರಾವರ್ತಿಸಲು ನೆರವಾಗಲಿದೆ.

ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಆಟದ ಬಗ್ಗೆ ಜನರ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಬದಲಿಸಲು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜಾಗೃತಿ ಹಾಗೂ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಗಳು ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳು ಆಟವಾಡಲಾರರು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಲು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬರ ನೆರವು ಅಗತ್ಯವಿದೆ ಎನ್ನುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಏಕರೂಪ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಗೆ ಅಡೆತಡೆಯಾಗಿವೆ. ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಚೇತನರು ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಕ್ಕಳ ನಡುವಿನ ಆಟ ಮತ್ತು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖಾಮುಖಿ ಬಗ್ಗೆ ವಾಸ್ತವ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಣ ಹಾಗೂ ಡಿಜಿಟಲ್ ಮಾಧ್ಯಮಗಳು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಬಹುದು ಹಾಗೂ ಇಂತಹ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳು-ವಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ಕಿರಿದಾಗಿಸಬಹುದು.

ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಆಟದ ತಾಣಗಳ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಕೂಡ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಇಂಥ ತಾಣಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗೀದಾರರು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯನೀತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಖಾತ್ರಿಗೊಳಿಸಬೇಕು. ವಿಶೇಷಚೇತನ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಕ್ಕಳು, ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವ ಆಂದೋಲನಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಉತ್ತೇಜಿಸಬೇಕು. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಆಟದ ತಾಣಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು ಕಾರ್ಯತಂತ್ರವೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಗಮನಾರ್ಹ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಬೇಕು.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಸೇವಾಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವ ಶಿಕ್ಷಕರು, ಶಾಲೆಗಳ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು ಮತ್ತು ಶಾಲಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮಕ್ಕಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಆಟದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಹಲವು ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಟವನ್ನು ವೇಳಾಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ತೆಗೆದು, 'ಸಿಲಬಸ್ (ಪಠ್ಯಕ್ರಮ) ಮುಗಿಸಬೇಕಿರುವ' ವಿಷಯವೊಂದನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳ ಆಟದ ಸಮಯವನ್ನು ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಅಥವಾ ಪುನರ್ವಸತಿಗೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆಟದ ಸಮಯವು ವ್ಯರ್ಥ ಅಥವಾ ಕೇವಲ ಕಾಲಹರಣ ಎನ್ನುವ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಶಾಲೆಗಳು ಮರುಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಿದೆ. ಮೇಲಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಕೂಡ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿಯುತ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣದ ಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸಲು ತುರ್ತಾಗಿ ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕವಾದ ಏಕ್ ಕೋಶಿಷ್: ದ ಸ್ಟೋರಿ ಆಫ್ ಆರುಷಿ (ಮೆಹ್ತಾ, 2020)ರಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತ ಕವಿ ಗುಲ್ಜಾರ್, ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ದೃಢ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಪುಸ್ತಕವು ಭೋಪಾಲ್‌ನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಚೇತನ ಮಕ್ಕಳ ಜೊತೆ 30 ವರ್ಷದಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಆರುಷಿ ಎಂಬ ಸಂಘಟನೆಯ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಗುಲ್ಜಾರ್‌ರವರ ಹೇಳಿಕೆ ಏನೆಂದರೆ 'ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿರುವಾಗ, ಈಗಲೇ ಮಾಡಿಬಿಡಿ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಈಗ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಮುಂದಿನ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ: ನಂತರ ಬರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಹಿಂದಿನದನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ ಹಾಗು ಹಿಂದೆ ಇದ್ದವರು ಯಾಕೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಾರೆ: ಅದು ಬಹಳ ವಿವಾದಾಸ್ಪದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ.'(ಪುಟ 61) ಈಗ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಟ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ

Besio, S (2017). Need for play for the sake of play. In *Play Development in Children with Disabilities*. Besio, S, Bulgarelli,D & Stancheva-Popkostadinova (Eds). Italy: De-Gruyter Open

Casey, T. (2010), *Inclusive Play Practical Strategies for Children from Birth to Eight* (2nd edn). London: Sage

Government of India (GoI). (2012). The Right to Free and Compulsory Education (Amendment) Act. New Delhi

Government of India (GoI). (2016). The Rights of Persons with Disabilities act, 2016. New Delhi

Government of India (GoI). (2018). Samagra Shiksha Abhiyan: An Integrated Scheme for School Education. Framework for Implementation. New Delhi.

Government of India (GoI). (2020). National Education Policy. New Delhi

Government of India (GoI). (2021). SARTHAQ (part 1): Implementation Plan for National Educational Policy 2020. New Delhi

Gudgudee (2021). https://www.gudgudee.in/

Jeanes, R. & J. Magee (2012). 'Can We Play on the Swings and Roundabouts?': Creating Inclusive Play Spaces for Disabled Young People and Their *Families. Leisure Studies* 31, pp. 193– 210.

Kilikili (2007). https://www.kilikili.org/who_we_are.html

Mehta (2020). *Ek Koshish: The Story of Arushi*. New Delhi: Manjul

Piaget, J. (2007). The child's conception of the world: A 20th century classic of child psychology (2nd ed.). Lanham: Rowman and Littlefield.

UNESCO. (2019). N for Nose: State of the Education Report for India 2019: Children with disabilities. New Delhi

United Nations (2006). United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities.

ರಾಜಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸ್ಕೂಲ್ ಆಫ್ ಎಜುಕೇಷನ್‌ನ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು. ಶಿಕ್ಷಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಸಕ್ತಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು. ಇವರನ್ನು rajashree@apu.edu.in ಮೂಲಕ ಸಂಪರ್ಕಿಸಬಹುದು.

ಅನುವಾದ: **ಮಾಧವ ಐತಾಳ** । ಪರಿಶೀಲನೆ: **ಲತಾ ಕೆ.ಸಿ.**